

Podmínky pro zkoušky výkonnosti klisen plemene český norik

Výpis ze zkušebního řádu N

3. Hodnocení klisen při zápisu do PK a při výkonnostních zkouškách.

3.1. Zápis klisen do PK.

Klisy se do plemenné knihy zapisují ve věku 3 let, výjimečně později. Zápis zahrnuje identifikaci klisny včetně popisu základní barvy, odznaků vrozených a získaných a tělesných rozměrů. Pro vyjádření exteriérových znaků je využito lineárního popisu podle platné metodiky. Exteriérové znaky a celkové hodnocení se zaznamenávají do popisového listu (viz příloha 2). Klisna se předvádí pro posouzení na ruce, na tvrdém podkladu.

Celkové hodnocení zahrnuje:

- a) plemenný typ a pohlavní výraz,
- b) exteriér (hlava, krk, stavba těla, přední končetiny, zadní končetiny),
- c) mechanika pohybu (krok, klus),
- d) vnitřní vlastnosti (temperament a charakter).

Podle výsledku celkového hodnocení je klisna zařazena do příslušného oddílu plemenné knihy. Zápis provádí pracovník oprávněné organizace, obvykle za účasti člena RPK N. Hodnocení klisny je veřejné a majitel klisny obdrží kopii popisového listu.

3.2. Zkoušky výkonnosti klisen - nejméně tříletý ročník

Zkoušek výkonnosti se mohou zúčastnit klisny již zapsané do plemenných knih N a plemenného registru. Zkouška probíhá jako zkouška v zápřeží. Zkouší se ve dvojspřeží, případně i jednospřeží. Jednospřeží mezi 2 oji, lehký vůz se dvěma nápravami. Ve dvojspřeží 3letá klisna opět jen s 3letým koněm (bez tzv. učitele), starší klisny bez omezení. Jízdárna: přibližně 100 x 40 m. V případě nutnosti (nepříznivé počasí, kvalita terénu apod.) může předseda komise rozhodnout o vykonání zkoušky v jiném prostoru, který umožňuje potřebné posouzení koní.

1. Mechanika pohybu a ovladatelnost spřežení se posuzuje při drezurní úloze: viz příloha č. 3,
2. Ihned poté proběhne zkouška ovladatelnosti spřežení na parkuru: viz příloha č. 4 - předepsaný chod: klus,
3. Následuje zkouška spolehlivosti v tahu v samotě: 3 x zastavit a znovu zabrat v těžké zápřeží. Těžká zápřež je v jednospřeží - saně o hmotnosti 300 kg. Hodnotí hodnotitel(é) jmenovaný(í) RPK.

Výsledek zkoušky se vypočte jako průměr bodového hodnocení všech hodnotitelů (viz příloha 5 – tiskopis Zkoušky výkonnosti plemene norik).

Zkoušky úspěšně absolvuje klisna s minimálním celkovým hodnocením výkonnosti na úrovni nejméně 6 bodů a s dílčím hodnocením užitkových - výkonnostních znaků na úrovni nejméně 5 bodů. Klisny mohou v případě zranění při zkoušce výkonnosti opakovat celou zkoušku nebo jen disciplíny, které neabsolvovali.

Při dokončení zkoušek výkonnosti a nesplnění limitu v jedné disciplíně mohou klisny 1 x opakovat tuto disciplínu v termínu stanoveném chovatelským sdružením.

Hodnocení mechaniky pohybu

Kvalita pohybu je jedním z rozhodujících předpokladů pro pracovní využití koně do té míry, že kůň s velmi dobrým zevnějškem, který nemá odpovídající pohyb, je pro pracovní využití bezcenný. Vydatný, pružný a pravidelný pohyb vycházející z pravidelného postavení předních i zadních končetin je zároveň předpokladem menšího opotřebení koně, udržení jeho dobrého zdraví a pohyblivosti do vysokého věku a tím i ekonomické efektivity jeho chovu.

U chladnokrevných koní se předpokládá práce především v kroku, méně v klusu. Z toho důvodu jsou při hodnocení mechaniky pohybu tyto dva chody pozorně posuzovány.

a. Hodnocení pohybu při předvedení na ruce:

Krok je základní čtyřdobý chod, ve kterém má být doba pohybu jednotlivých končetin pravidelně rozvržena. Z hlediska kvality kroku se všímáme **délky** kroku, která by u koně předváděného na ruce

měla být taková, aby stopa zadní končetiny dopadala před stopu končetiny přední. **Pružnost** kroku se posuzuje podle plynulosti došlápnutí kopyta (kopyto má dopadnout na celou chodidlovou plochu) a pružnosti prošlápnutí spěnky. **Rovnost** kroku posuzujeme při pohledu zřepředu nebo zezadu, kdy jednotlivé končetiny by se měly pohybovat přímo vpřed bez vybočení směrem dovnitř nebo směrem ven. Při správném **zacouvání** je pohyb končetin **diagonální**, to znamená, že se pohybují současně levá přední a pravá zadní a naopak.

Klus je diagonální dvoudobý chod, který se vyznačuje fází vznosu, to znamená, že v určitém momentu jsou všechny čtyři končetiny nad zemí. Při předvedení koně na ruce závisí **délka** kroku v klusu na tempu předvedení. Měla by ale být taková, aby zadní končetiny došláply nejméně do stopy končetin předních. **Pružnost** je možné posoudit podle kvality pérování končetiny ve spěnkových a korunkových kloubech a měkkosti došlapu končetin na podložku. **Kmih** představuje energii pohybu, která umožňuje koni delší fází vznosu. Dobrý kmih umožňuje koni bezproblémové prodloužení prostornosti klusu a zvýšení rychlosti pohybu (ruchu) při zachování stejné frekvence kroků (kadence). **Vznosnost** klusu posuzujeme podle výšky akce, přičemž za vznosný klus je považován takový, kdy spodní okraj kopyta se zvedá nad spěnku druhé končetiny. Přestože výška akce je lépe patrná na předních končetinách, je vhodné věnovat pozornost při posuzování akce i končetinám zadním.

b. Hodnocení pohybu při předvedení v zápřezí:

Krok by měl být pravidelný, všechny končetiny se pohybují v přímém směru, s pružným došlapem. Délka kroku je závislá na tempu pohybu a hmotnosti nákladu (při těžkém tahu se délka kroku významně zkracuje).

Klus by i v lehké zápřezí měl být uvolněný a přiměřeně prostorný. Kůň se v zápřezí má pohybovat „v opratích“, což vyjadřuje skutečnost, že je prostřednictvím opratí stálý kontakt mezi rukou kočího a hubou koně. Síla tohoto kontaktu by měla odpovídat zhruba hmotnosti opratí. Kůň se má v klusu pohybovat lehce a pružně, s dostatečným kmihem, což mu umožňuje plynulé prodloužení klusu bez potřeby pobízení. Kůň má reagovat na prodloužení opratí snížením hlavy, prodloužením svého rámce a prodloužením délky kroku.

c. Hodnocení těžkého tahu:

V těžkém tahu dochází ke snížení těžiště koně, snížení nesení hlavy a kůň se opírá o podložku především předním okrajem kopyt. Nejdůležitějším kritériem pro posouzení kvality těžkého tahu je klidné a plynulé položení se koně do postroje, pomalé zabrání a pravidelnost pohybu přímo vpřed určeným směrem. Kůň by se měl pohybovat klidně a ochotně „v opratích“, rozejde se na hlasovou pomůcku nebo na lehký dotek biče. Při zastavení stojí kůň klidně po požadovanou dobu, bez couvání a otáčení. Povolení postražků při zastavení není chybou, při opětovném zabrání však nesmí kůň skočit do postroje a škubnout břemenem.

Hodnocení temperamentu a charakteru

Temperament je termín pro vyjádření stupně dráždivosti nervové soustavy, který se navenek projevuje reakcí na různé podněty. Stupeň temperamentu souvisí s výkonností a vytrvalostí koně a proto je vhodné ho posuzovat nejen při předvedení koně, ale i při jeho pracovním využití. V klasické zootechnice se rozlišuje temperament živý s vyšším stupněm označovaným jako ohnivý, ariózní nebo až nervózní. Opakem je temperament klidný až flegmatický. Posuzování temperamentu by mělo proběhnout na uvolněném a vypohybovaném koni, aby nedocházelo k záměně s takzvaným „stájovým ohněm“. Koně s vyšším stupněm temperamentu jsou obvykle náročnější na správné zacházení.

Projevy temperamentu lze rozdělit na čtyři charakteristiky a to: energie, bázlivost, citlivost, adaptabilita.

Charakter vyjadřuje ochotu koně přizpůsobit se vůli člověka. Kromě dědičného podmínění je do značné míry ovlivněn životními zkušenostmi koně, které v případě jejich nepříznivého působení mohou charakter koně významně negativně ovlivnit. Protože zkušenost souvisí s určitou životní situací, je třeba posuzovat charakter při různých činnostech, protože se může v různých situacích projevat odlišně (při ošetřování ve stáji, při kování, při práci v zápřezí či při práci pod sedlem).

Výsledná kvalita charakteru je dána kombinací čtyř charakteristik: submisivita, agresivita, hledání kontaktu s lidmi, samostatnost.

Protože u chladnokrevných koní se předpokládá využití především v zápřeži v klidné práci v kroku, maximálně v klusu, požadujeme klidný až živý temperament umožňující dobré pracovní využití energie koně, bez výrazných projevů bázlivosti, s nižší citlivostí na vnější podněty a velmi dobrou adaptabilitou na jejich změnu. Charakter by se měl vyznačovat absencí agresivity vůči lidem (včetně neznámých lidí), ochotou podřídit se jejich požadavkům při dodržení pravidel zacházení s koňmi, důvěrou a snahou o kontakt s lidmi bez projevů strachu. Vyžadována je ale samostatnost koní projevující se např. ochotou stát v klidu na místě i bez přímého ovládní vodičem.

Temperament a charakter je při posuzování vlastností koní hodnocen u hříbat pod klisnou, u hřebců při závěrečné zkoušce užitekivosti při ukončení odchovu a u klisen při zápisu do plemenné knihy, přičemž posuzování těchto vlastností u hříbat je považováno za orientační.

a. Posuzování temperamentu a charakteru u hříbat:

Charakter: Hříbě přichází na předvádění na ruce na ohlávce spolu s matkou. Posuzuje se klid při vodění, ovladatelnost, ochota ke spolupráci s člověkem, reakce hříběte při zaostávání vodiče s hříbětem za matkou na vzdálenost 5 m.

Temperament: hříbě je vypuštěno z vodítka a klisna je předvedena v kroku a klusu na rovné linii. Sleduje je aktivita hříběte, odvaha vzdálit se od matky, reakce na vnější podněty z okolí a doba za jakou je schopné se přizpůsobit prostředí.

b. Posuzování temperamentu a charakteru hřebců a klisen při výběru do plemenitby:

Charakter: Kůň je předveden na ruce na vozové ohlávce s lomeným udidlem a jsou zjišťovány jeho tělesné rozměry. Posuzuje se reakce na vnější podněty, klid koně při zastavení, reakce na pracovníka měřícího tělesné rozměry se zvláštním důrazem na projevy agresivity jako je švihání ohonem, podupávání zadními či předními končetinami, klopení uší, cenění zubů apod. Kůň musí být měřitelný bez nebezpečí zranění osob. V opačném případě nebude zařazen do plemenitby.

Následně vodič s koněm na ruce předvede zacouvání na vzdálenost délky koně a hodnotitel posoudí kvalitu zubů a pohlavních orgánů. Vodič odstoupí od koně na délku vodítka (minimálně 1,5 m od hlavy) a hodnotitel se plynulým, klidným pohybem dotkne čela koně, jeho uší, přejeďe po krku a pohybem od kohoutku zvedne jednu přední a jednu zadní končetinu. Posuzuje se klid koně, jeho projevy nervozity se zvláštním důrazem na případnou agresivitu nebo neochotu ke spolupráci.

Temperament: Hodnotí se postoj koně při předvedení, sledování okolí, držení těla a hlavy, rozšíření nozder, pohazování hlavou či švihání ohonem. Pro zjištění reakce na podněty lze zatleskat.

c. Posuzování temperamentu a charakteru při zkouškách výkonnosti:

Charakter se projevuje především ochotou reakce na pobízející a zadržující pomůcky kočího při zkoušce v zápřeži. Součástí posouzení charakteru je podle možností i posouzení chování koně při postrojování a zapřahání – jeho klid, reakce na slovní pobídky, pozornost vůči člověku.

Temperament se hodnotí podle rychlosti reakcí koně na pomůcky, aktivitu při pohybu, výrazu očí, hry uší a držení těla při práci.

Z důvodu bezpečnosti práce je možné při zapřahání využít pomocníka.

Průběh zkoušek výkonnosti je u všech chladnokrevných plemen shodný, u norických koní je pouze odlišné hodnocení.

Místo:.....

Datum:.....

Člen komise:.....

Podpis:.....

Jméno koně								
Výžeh								
Zařazení při zápisu								
Krok								
Klus								
1. zabrání								
2. zabrání								
3. zabrání								
Ovladatelnost								
Součet bodů								
Hodnocení (= Σ : 6)								

Hodnocení je s přesností na 0,1 bodu podle následující stupnice: 10 – vynikající, 9 – velmi dobrý, 8 – dobrý, 7 – téměř dobrý, 6 – uspokojivý, 5 – dostatečný, 4 – nedostatečný, 3 – téměř špatný, 2 – špatný, 1 – velmi špatný.

Krok – posuzuje se prostornost, vydatnost, pružnost a pravidelnost

Klus – posuzuje se prostornost, kmih, pružnost, pravidelnost, schopnost prodloužení

Zabrání – posuzuje se klid při zastavení, plynulost zabrání v přímém směru, reakce na pobídku

Ovladatelnost – posuzuje se reakce na hlasové pomůcky a na vedení opratěmi, klid a pravidelnost pohybu v obrazech, schopnost prodloužení klusu při povolení opratí, nutnost používání biče. Zohledňuje se kvalita temperamentu koní.

Koně jsou předváděni v chomoutových postrojích, na lomeném čtyřkroužkovém hladkém udidle. Při použití jiného udidla se snižuje známka za ovladatelnost. Jsou okováni pantoflicemi nejméně na předních končetinách,

Kočí má tmavé kalhoty, pevnou obuv, světlou košili a případně vestu nebo sako, odpovídající pokrývku hlavy. Za nepříznivého počasí teplé nebo nepromokavé oblečení. Při zkoušce ve voze má kolena zakrytá pokrývkou nebo zástěrou sahající nejméně do poloviny lýtek. Bič drží v ruce.

Pokud ústroj koní nebo kočího neodpovídá požadavkům, nemohou zkoušku výkonnosti absolvovat.